

BESZÉLGÉTES CSUJA LÁSZLÓVAL

„Feketeseggű lettem”

SOÓS TAMÁS DÉNES

„EGY GÁTLÁSTALAN LÁNYT KERESTEM.” CSUJA LÁSZLÓ ELSŐ NAGYJÁTÉKFIJLME KARLOVY VARYBAN DEBÜTÁLT.

Csirkékkel pózoló Instagram-sztárral és többszörös Speciális Olimpiai bajnokkal forgatta első filmjét Csuja László, akivel menekülő szerelmesekről, a 90-es évek groteszk Amerikájáról, és a szociorealizmus legitimitásáról is beszélgettünk a *Virágvölgy* kapcsán.

• *Csak amatőrökkel lehetett leforgatni ezt a történetet?*

A szociorealizmus miatt ez tűnt kényszerűnek. Volt egy fontos pillanata a casting folyamatának, amikor a munkásszálló igazgatója, aki egyébként valóban munkásszállón lakik, eljött a jelenetét, és hirtelen elkezdett élni a film. Akkor rájöttem, hogy szükségem van az amatőrök személyiségére. Laci szerepére hamar megtaláltuk Réti Lászlót, Berényi Biankát pedig Zabezsinszkij Éva javasolta. Egy gátlástalan lányt kerestem, akiről el tudom képzelni, hogy ellop egy csecsemőt, és Biankának már az Instagram-oldala is egy vagány „menekülő szerelmesek” történet: a barátjával motorral bandáznak, fegyverekkel pózolnak, és közben állatokkal próbálnak smárolni. Bianka jelenléte erős hatással volt a filmre, mert egy eldoldottabb karaktert hozott, akinek a csecsemőrablásában nincs semmiféle pátosz, hanem egy egyszemélyes *action gratuite* tett. Laci redukált karaktere szigorú realizmust hordoz, míg Bianka által érkeztek a filmbe a féktelen bulizások vagy a csirketartás. Van egy esztétikai minősége annak, ahogy ez a fura lány odasodródik a lepukkant kocsmák és munkásszállók hangúlyosan kelet-európai, szocreál közegébe, és ezt igyekeztünk a képek kompozíciójával is kihangsúlyozni. Például amikor Bianka táncol egy kocsmában, a háttérben mutatni a

helyi arcokat, vagy a szoptatás után a balzsamos, finom bőréről átsvenkelni a zenét hallgató munkásra.

• *Mennyire akartál a Z-generációról, vagy épp a fiatalok sehonnan sem jövő és sehova se tartó lázadásáról filmet forgatni?*

Nem akartam trendi filmet csinálni a mai fiatalokról. Most, hogy így rákérdezel, látom, hogy a huszonévesek esetleges érzelmi üressége, céltalan lázadása valóban benne van a filmben, de Biankának alapvetően a gátlástalansága, Lacinak pedig a tudatos lázadása érdekelt. Laci egy leszázalékolt ember (már a kifejezés is szörnyű), akit a nagybátyja a munkavállalói kedvezményekért dolgoztat. Ő tényleg el van nyomva, és amikor pár napra alapítanak egy instant családot, végre önálló döntéseket hoz, és kitör eddigi korlátozott helyzetéből. Persze az ilyen történetekben az a drámai, hogy elbuknak a hősök – valahol tehát a lázadás drámaiságáról is szól ez a film.

• *A műfaji besorolást viszont nem tetted egyszerűvé: ez egy olyan „menekülő szerelmesek” film, amiben nincsen szerelem.*

Ez a karakterekből következett, amiket az amatőr szereplők hoztak a filmbe. Az én olvasatomban Laci karaktere az empátia érzése miatt segít a lánynak, és persze, tetszik neki, de később, az út során zúg bele. Csakhogy ő nem az a kezdeményező fajta, Bianka karaktere pedig nem tud beleszeretni senkibe, mert nem kapcsolódik más emberekhez, attól függetlenül, hogy van néhány közös intim pillanatuk.

• *Milyen volt csecsemővel forgatni?*

Könnyű. Három hónaposak, és egytűtműködők voltak, talán mert az édesanyjuk sem volt feszült. Steinhäuser

Andrea casting direktor találta őket ikres anyukák Facebook-csoportjában. A család örömmel vállalta a forgatást, mert ikreket nevelni anyagilag is nehéz, és talán hozzá tudunk járulni a nevelés költségeihez a honoráriummal. Ahogy a filmben játszó többi amatőrnek, például a hajléktalanság szélén álló munkásoknak is nagy segítség volt, hogy pár napot forgathattak.

• *Fekete Ibolya mesélte egyszer, hogy a Falfúró című Szomjas-film sztoriját úgy gyűjtötte, hogy kisvárosi kocsmában flipperezett a helyi romákkal. Ti is végeztetek hasonló terepmunkát?*

Munkásszállókban hirdettünk castingokat, és elbeszélgettünk az ottlakókkal. Ott hallottunk olyan svindliket, amiket beépítettünk a filmbe, például a 40%-os kamatú gyorshitelről, amit olyan emberekkel vetetnek fel hamis munkavállalói papírokkal, akik aztán nem tudják megadni a tartozásukat.

• *Fontos számodra, hogy rendezőként kapcsolódj különböző filmtörténeti hagyományokhoz? A Virágvölgyben mintha ott lenne a nouvelle vague szellemisége, miszerint egy filmhez csak egy pisztoly kell meg két szerelmes, és valahol a 70-es évek amerikai filmjének kötelező, ugyanakkor elkerülhetetlen kudarca fulladó lázadása is.*

Voltak előképeink, a „menekülő szerelmes” filmek közül például a *Fegyverbolondok*, a 70-es évek amerikai mozijából pedig a *Wanda* és a *Sivár vidék* (véletlen, de abban is vannak csirkék), de a filmtörténeti hagyományok közül inkább a szociorealizmussal ápolok szoros kapcsolatot Jean Renoirtól a Dardenne testvéreken át Andrea Arnoldig, illetve a 90-es évek groteszk Amerikájával, azon belül is Larry Clark, Harmony Korine, Gregg Araki és Todd Solondz filmjeivel. Tetszik a vagányságuk, az artikulátlanságuk, és a szocio közegbe ágyazott zsigeri helyzeteik. A *Virágvölgy* hangvételét meghatározta Laci tisztasága, és az ő önzetlen segítségnyújtása, ezért ez a film nem a zsigerekről szól. De most egy testépítőnőről szóló szerelmi háromszög-melodrámat írok Nemes Anna festőművésszel, ami egy testközpontú film lesz. Azt próbáljuk kiboncolni belőle, hogyan használjuk ki egymás testét, tárgyasítjuk el a sajátunkat, és vesztjük el vele az autentikus kapcsolatot.

• *A magyar szociorealizmushoz is egyértelmű a kötődésed, aminek a hagyománya az elmúlt években mintha meggyengült volna, miután a köldöknézős, rossz magyar művészfilmek színönimája lett.*

Valóban negatív kicsengést kaptak ezek a filmek, de ezt a primitív közhangulatot csak azzal lehet felülírni, ha az ember megpróbál minél jobb filmet csinálni. Én úgy érzem, a szociorealizmus nézőpontja manapság nagyon is érvényes, mert a média valósággal ápolta kapcsolata megszűnőben van, ezért nehéz tájékozódni, hogy mi zajlik a világban. A Kádár-rendszerben kicsit hasonló volt a helyzet: ha kinyitotta az újságot az olvasó, annak köze sem volt ahhoz, amit az ablakon kinézve látott. De ha beült, mondjuk, egy Schiffer Pál-filmre, rögtön képbe került arról, hogy mi folyik Magyarországon, ráadásul láthatott egy filmet, ami nem csak a publicisztikus igazsága miatt jó.

• *Ma viszont már nem a moziba ülnek be az emberek, ha tájékozódni akarnak a világról.*

A filmkultúrának többek közt az a feladata, hogy érzékenyítse az embereket. Vannak olyan értelmiségi haverjaim, akik nagy értékeket vélnek felfedezni mondjuk a *Bosszúállók 2*-ben, de én ezzel nem tudok azonosulni. Tök jó lenne, ha szélesebb körben is képesek

Virágvölgy

(Réti László és Berényi Bianka)

lennének az emberek cizellált filmnyelveket olvasni. Apám például biológus, soha nem foglalkozott komolyan a filmmel, de simán tud értelmezni egy *Sáttántogót* vagy egy Carlos Reygadast, egyszerűen azért, mert járt az egyetemi filmklubba és ott beszélgettek a vetítések után, és összetettebb viszonya alakult ki a filmmel. Ezek a fajta beszélgetések ma egyszerűen nem történnek meg (a *Bosszúállók 2*-ről se), vagy csak egy nagyon szűk körben. Azt hiszem, mostanában inkább a sorozatokról való beszélgetéseknek van felfutása.

• *Egyenes út vezetett az első filmedig?*

Inkább girbegurba. Gimnáziumban kezdtem el (diák)filmzéssel foglalkozni, amikor már lehetett számítógépen videókat szerkeszteni. A középiskola poroszos, tekintélyelvű rendszerében nem éreztem jól magam. Komoly magatartásproblémáim voltak: lázadoztam, bomlasztottam az osztályt, viszaszólítottam a tanároknak. Feketesegű lettem. Az iskola be is tiltotta első, a *Torz szenvedélyek* című diákfilmemet, ami arról szólt, hogy egy kábítószeres srác túllövi magát, és élet és halál közt visszemelegszik arra, hogy jutott ide. Kábé arra ment ki, hogy a drog rossz. Ártalmatlan volt az egész, a haverjaim listát alá gyűjtöttek, azt szívták az egyik jelenetben, mintha cuccoznának. A Ká-

dár-rendszerben szocializálódott, vasikalapos igazgató azonban berendelt magához, amikor tudomást szerzett róla, hogy levetítenék a filmet a sulis könyvtárban. Majd bejött az osztályunkba, megkérdezte, ki vett részt a filmben, és miután elmondta, hogy ő nem támogatja a vetítést, mert szerinte népszerűsíti a drogozást, megszavaztatta az alkotókat, hogy levetítsék-e a filmet vagy sem. Persze nyílt szavazás volt: az operatőrrel feltettük a kezünket, a többiek viszont meghátráltak. Ez nagyon megviselt. Utána osztályfőnöki órákon tárgyalták a filmünket, mint valami szörnyű, romlott jelenséget, és valahogy nagyon megmozgatta az embereket. Úgy éreztem, ha valami ilyen nagy érzelmeket képes kiváltani, azzal érdemes foglalkozni – így kezdtem komolyabban érdeklődni a filmzés iránt. Három év történelem szak után jelentkeztem az SZFE forgatókönyvíró szakára, ahol 2012-ben végeztem, majd az utána következő hat évből négyet azzal töltöttem, hogy kerestem a hangomat. Van pár dolog, ami elkezdett érdekelni, és a következő filmjeimben is azokra próbálok koncentrálni.

• *Éspedig?*

A társadalom perifériájára szorult emberek drámája, az álmok és az ösztönök világának felszínre hozatala, és az össze nem illő dolgok összeillesztéséből fakadó új minőségek. •